

stand in de
omdat daarin
op welke
Overheid de
d hebben.

door Prof.
S. D. CHAN-
F. E. DAU-
ROOZEMEYER
H.N.K.

de bronnen
als ik het
een van Jesus
en met dien
(p. 8); en
ogram, in de
en beeld van
ten" (p. 3).
deede van
tomen in de
de halve eeuw.

ken, na het
in het grond-
rde van het
teuren predi-
chrift: *Jesus*

al bewaar
abstank tres
onlijkheid of
zin heeft dan
tegen den
geen bewaar,
n. Christen en

ofdstuk geeft
ofleke dogma-
us", met de
omrent de
Heeren. En
zoals ik in
aanwezen, op
soms minder
er zegt: "dat
menselijke
naturen tot

n tijd doen
als voor de
christus dien
als den hare

n de arbeid
lever om —
vergeleken
is".

ij tijd hier te
Prof. de la
uiddelen op-
(p. 30).
artikel, van
de lezing er
ik daarbij
g; naar mij

ij eens van
den vriend".
urlijven, en
delevens des
g gaaf zijn.
tjift en 100
delevens van
schrijft van
sensenheid u
genieten.

denk voor
u schrijvers,
naar, dat de
p. 100 een
al worden
van BALJON
Op nul-
"tijdegeest"
s verwijzen
van Jesus
rste en het
nderlingen
de lezer
evangelien
teschrijven;
it Rooze-
JANSEN is
i voorbeeld
amenstem-
dit boek
t derde en
aast elkan-

gekomen
egen om-
bo vreed-
is daarbij
bleem op
beeld dat

behuur
atbrekt.
f hebbeu

st verhaal
atvinden
kerij om
Christus
hadden in
een
s hunne
eenheid

ok.
eenheid
van een
heid ont-
ing, die
t vierde
n onzen

E. DAU-
over

Jesus' prediking van het Godrijk. Als die ook
al op p. 158, begint: "Van onze bronnen" —
is dunkt mij de werking op den gewenschten lezer
al verlamd. En dit betreur ik, want al waarmee
kerkelijke hoogleraar, tot wiens professie, jammer
genoeg, de dogmatiek juist niet behoort, hier
zegt, is niet alleen, voor zoover ik kan zien,
nogens in strijd met de kerkleer, maar een
rijpe vrucht van zijn studie in dat vak, hetwelk,
den, mijns inziens draagfing, naam van "Bijbelse
Theologie" draagt.

De inhoud ook van dit opstel is dus lezenswaar-
dig en alleen maar omdat ik, op grond van de, zoo
juist door mij gelezen, recensie van DAUBANTON op
Dr. BUONVELDI'S *Twaalf preken*, vermoed, dat de
geachte schrijver het bepaald aangenaam
vindt door zijn vrienden ook op den vorm te
worden gewezen, wijs ik hem hier op: "de
zacht gloeiende oevers" (p. 157) omdat ik
dat vanwege de afgetraakte niet mooi vind,
op "bijbel-theologie" dat mij minstens zonder-
ling toeschijnt; op "afaan" p. 102; op "conser-
vativistische atomistiek", waarvan zelfs ik, die
historia philosophiae nog al doceer, nooit ge-
hoord heb.

En dan ook nog dat: "tot op den dag dat
de theologie der zigers overgaat in de theologie
des vaderlands" (p. 192), want dat noem ik nu
een spreken tot de kinderen der eeuw "niet
levend maar verstand, in een vreemde taal",
zoo als Prof. DE LA SAUSSAYE zou zeggen (zie p. 6).
Ge moet er toch bepaald aan oude theologie
voor hebben gedaan, om het te begrijpen.

En waardeering heb ik ook voor het vijfde
hoofdstuk waarin Dr. J. R. STYVERMAKER DE
BRUNN, predikant te Utrecht, handelt over:
Het verlossingswerk van Jesus Christus.
De schrijver tracht hier o. m. "bezwaren te onder-
vangen, die onze tijd inbrengt tegen het krus
der verzoeking" (p. 149), doch zonder daarbij
maar eenigzins te kort te doen aan de "schuldver-
zoeking" (p. 747) of den "toorn Gods". En als
de geachte schrijver het gewone bezwaar, "dat
niet een "vreemde" onze schuld en straf kan
overnemen", zucht tracht te onderwerpen: "Deze
Jesus is ons geen vreemde; Hij is in ons
gezicht ingedaald door Zijne menschwording en
is solidair met ons, is organisch met ons ver-
bonden" — dan doet hij dat op dezelfde wijze
zoals het ook door ons zou worden gedaan.

Na deze christologische en soteriologische
hoofdstukken volgt dan het hoofdstuk: *De
gehalte enige beelden van Jesus Christus, ook
voor onze tijd*.

De auteur er van is Dr. G. J. A. JONKER,
predikant te Utrecht.

Blijkbaar hebben wij hier de uitvoering van
het derde deel van het werkprogramma: beant-
woording van de twee vragen die opgekomen
zijn door de beoelening van de geschiedenis
der godsdiensten: "Waarom is de verlossing
die Jesus aanbrengt, anders, hooger, reëler dan
die welke elders wordt gevonden?" En is ze
waardig reëler, hooger?

Het is mij een raadsel, waarom Prof. CHAN-
TEK DE LA SAUSSAYE, die van de zes heeren
toch zeker wel de meest bevoegde is in deze
materie te behandelen, dit hoofdstuk niet
voor zijn rekening heeft genomen.

Hadde hij dit gedaan, het boek zou dan zeker
een ander slot hebben gekregen dan het nu,
met dit aan opzichtigheid niets te weeten
overlatend, maar voor zijn serieuze karakter
minder bevorderlijk hoofdstuk, heeft gekregen.
Zeker, Dr. JONKER meent het best; aan het
absoluut karakter van het christendom ook als
verlossingsreligie doet hij niets te kort. Maar
de wijze waarop hij afreket met de natuur-
wetenschap, die hij op p. 294, "vaalgrjts ma-
terialisme" laat verheerlijken en op p. 296
"theoretisch materialisme" laat veroordeelen;
met *Niets*, den deerniswaardige omrent wien
hij zich op p. 295 een naar de "bittertafel"
riekende aardigheid veroorlooft; met spiritisme,
theosofie en occultisme; met MOHAMMED en
BUDDHA — dunkt mij in een werk als dit —
minder op zijn plaats.

Terwijl "geraffineerde valsheid in de Roomse
kerk vleesch geworden" (p. 286); het voor-
stellen van: "de christelijke formule", "het christe-
lijk instituut" en "den christelijken meesoh",
als "de drie tegenstanders van Christus" (p. 327);
de zoo diepzinne klinkende uitpraak: "Het
karakteristieke van deze eeuw blijft de eeuwige
heid haar in het hart geest" p. 306 — heusch
het staat er en dat het staat er ook met zoo
— mij aan propagandistaal herinnert.

Mijn oordeel omtrent dit boek: *Jesus
Christus voor onze tijd* saamvatting blijft ik er bij,
het is in menig opzicht een serieus boek, niet-
tegenstaande zelfs dat min gelukkig slothoofd-
stuk. Jammer, dat het tweede deel van het werk-
programma: *Jesus en de sociale verhoudingen*, ik
zeg niet er in vergeten, maar niet in uitgevoerd is.
En dat in onze tijd!

Of er van dit boek een voor den Christus
winende werking zal uitgaan, — betwijfel ik;
daarvoor "rammet" het te veel. Ook verwordt
het mij, dat deze zes "ethische" heeren
niet op de gedachte zijn gekomen om over te
nemen de onderscheiding van ROTHE (Theol.
Ehik, 31077) tusschen "Geist der Zeit" en
"Zeitgeist". Het woord van den grooten ethicus op
p. 236: "Der Geist der Zeit (hat) gar keinen
erbitteren und gefahrlicheren Gegner als
seinen gegenseitigen, ja zum Theile dämischen
Affen und Doppelgänger, den Zeitgeist!" —
had aan den opzet van het werk ten goede
kunnen komen.

Voor ons gereformeerden is het boek als een
hijdrag voor de kennis van de "ethische
Theologie" zeker niet zonder belang.

Verenigingsleven.

ONZE JONGELINGEN.

V.

Het *Nederlandsch Jongelingsverbond* kan met
tevredenheid op het jaar 1907 terugzien, want
de cijfers zijner statistiek over dit jaar wijzen
baast in elk opzicht op voortgang hoewel
deze niet van dien aard is, dat men geheel
voldaan zou kunnen zijn.

Om dit enigermate te doen uitkomen, laten
we hier enkele cijfers volgen:

	1906	1907
Afdeelingen	368	379
Leden	9,564	9,640
Verbands Ringen	38	—
Eigen gebouw	38	37
Boeken	99,615	92,221
Zondagscholen	104	120
Kinderen	13,711	13,820
Knapenverenigingen	—	—
Afdeelingen	186	189
Leden	4,873	5,079
Afdeelingen	—	—
Letterkunde	53	50
Zang	44	47
Musiek	29	34
Gymnastiek	13	21

Een graphische voorstelling, in het Jaarboekje
voor 1908 voorkomende, doet zien dat gedu-
rende 1907 in het Noorden en Oosten van de
land het ledental, zowel van de Afdeelingen
als van de Knapenverenigingen, tamelijk voor-
uitgegaan is. In Gelderland daarentegen, of-
techoon daar de Afdeelingen nog met vier ver-
meerderd zijn, is toch haar ledental gedaald.
Maar bovenal is die daling sterk waar te nemen
in de provincien Noord- en Zuid-Holland, ter-
wijl voorts in de overige provincien geen noem-
enswaardige veranderingen te bespeuren zijn.
Wat verder de Knapenverenigingen betreft,
is alleen in Noord-Holland een sterke vermin-
dering waar te nemen, terwijl de andere gewesten,
behalve Gelderland, eenige vermeerdering aan-
duiden.

In het geheel is het aantal Afdeelingen met
11 vermeerderd en het ledental slechts met 76;
terwijl het getal Knapenverenigingen met 3 en
haar ledencijfer met 206 gestegen is.

Om de voornaamste cijfers op de juiste
waarde te doen schatten, stellen we er naast
een paar cijfers omtrent den *Gereformeerden
Bond*, welks aantal afdeelingen gedurende 1907
is vermeerderd met 18 en het ledental met 368.
Eigenaardig is het te zien, dat het *Neder-
landsch Verbond* in het gehele land 115 afde-
lingen minder heeft dan de *Gereformeerde
Bond*, doch slechts 137 leden minder.

Door elkaar genomen, heeft iedere afdeeling
van het eerstgenoemde verbond 25,4 leden, die
van de laatste 19,8. Het komt ons voor, dat
deze cijfers pleiten voor een groter groei-
kracht bij den *Gereformeerden Bond*. Als een groot
aantal afdeelingen op kleine plaatsen met een
klein ledental bestaan kan, dan bewijst dit,
dat er inderdaad behoefte aan deze jongelings-
verenigingen op die kleine plaatsen gevoeld
wordt.

Het mag dan ook wel gevraagd worden, of
het *Nederlandsch Verbond* wellicht te veel de
kleine plaatsen uit het oog verliest, en daar-
door een deel van zijn kracht inboest. Er zijn
b.v. 207 verenigingen met meer dan 3700
leden, die het verbond aangesloten zijn.

Ten slotte nog een enkele opmerking over
de boekelijst, die als proeve van een studiegids
in "Christophilus" voor 1908 voorkomt. Het zij
ons namelijk vergund op te merken, dat het
niet zeer praktisch is, onder de rubriek "Bijbelse
studie" niet één enkel werk van Dr. A. Kuiper Sr.
te vermelden, hoewel er toch wel het een en
ander van zijne hand is verschenen, dat voor
den geloovigen Bijbelonderzoeker haast onmis-
baar is. Wellicht kan de Redactie van het jaar-
boekje ook volgend jaar in deze lezende voorzien.

Alvorens we nu overgaan tot den *Gerefor-
meerden Bond* om daarvan een en ander mede
te deelen, moeten we nog melding maken van
het *Friesch Jongelings Verbond* en den *Neder-
landschen Lutherischen Jongelingsbond*, die beide
slechts van betrekkelijk geringe omvang zijn.

Aan de statistieken, op die bonden betrek-
king hebbende, ontleenen we de volgende cijfers:

Friesch Verb. Ned. Luth. Bond.				
	1906	1907		
Afdeelingen	52	50	11	12
Leden	898	857	265	274
Boeken	8945	8310	1025	1025
Knapenvereën.	25	24	5	5
Leden	355	348	96	—
Zondagscholen	9	9	—	—
Leerlingen	792	792	—	—

Uit de Pers.

Dr. Sikkal schreef in *Hollandia* een woord,
dat we hier gaarne overnemen:

In de *Heraut* heeft de hoogleraar Dr. H. H.
Kuiper een persoonlijk door hem getekend artikel
geplaatst, waarin hij verklaart, geen persoonlijk
bestrijding van mij met zijn stukken zij te de
h a n d G o d ' s bedoeld te hebben, en in roer-
lijke waardeering tegenover mij niet te kort te
willen schieten. Voor roover zijn stukken tot de
veronderstelling aanleiding geven, wensch ik die
veronderstelling weg te nemen.

Hoe kan ik anders dan door een voorstelling en
bestrijding van mijn gevoelens, die ik niet als de
juiste kan erkennen, gegriefd zijn, en daar tegen
op komen; en dat te meer toen de *Heraut* toch
op dezelfde wijze doorging, ondanks mijn protest.
In een positie gesteld en aangevochten te worden,
is men volkomen overtuigd is, niet in te nemen,
is een marteling.

Hier moet dan wel een betreutenswaardig mis-
verstand bestaan, dat ik voorts geheel laat liggen.
De warmte, waarmee de hoogleraar schrijft, al
brandt zij tegen mij, is mij thans genoeg voldoende
getuigenis, dat alle onbroederlijk bedoelen bij hem
uitgesloten is.

Mijnerzijds verklaar ik, dat alle bedoelen, om den
hoogleraar Dr. H. H. Kuiper te grieven of oocer
aan te doen, verre van mij is. Geschied met de
Heraut, en ook met Dr. H. H. Kuiper, is mij juist
ook maar den minsten insteek had om van hem
te verschillen, hem te bestraffen, of iets ten zijnen
nadeele te zeggen, neem ik geheel weg. Intendeel,
broederlijke overeenstemming niet slechts, maar
ook broederlijke hoogachting en waardeering is
een groote behoefte van mijn hart, gelijk ik te
voor de Gemeente des Heeren, voor heelen ons Gerefor-
meerde leven, en voor den strijd en den arbeid,
waarin we als broeders verbonden staan, unont-
beerlijk acht. Daarom bied ik gaarne, ook na zijn
voor mij zoo pijnlijk laatste woord, aan prof. Dr.
H. H. Kuiper openlijk en met betuyging van
eerlijke en mannelijke hoogachting en waardeering,
de broederhand.

Maar in mijn overtuiging sta ik als eerlijk man
vast en vrij bij het licht van het Woord Gods.
Die overtuiging geeft mij recht en verplicht mij tot
spreken voor Kerk en Volk.

Hierin niet verstaan te worden, ja misverstaan
en misdoeld, — zij het geheel sonder opzet, — het
is niet gemakkelijk te dragen. Mijn overtuiging is
mij niet aangeweend. Zij betreft ook niet maar
brood of geld. Neem, zij betreft den Christus Gods,
dien wij aanbidde, en de betekenis en plaats van
het Woord Gods in het menschelijke leven. De
roeping van overheden en volken, om hierin God-
eere te geven, staat bij mij onwankeleloos vast, —
hetzij dat zij het hooren, hetzij dat zij het laten
mullen.

Ook is dit mijn zielbegeeren voor onze Pers,
dat wij daarin enkel den Heere dienen naar zijn
Woord met volle oerbiediging der waarheid, in
eerlijke hoogachting van wat ook anderen getuigen,
en sonder overschrijdende taktiek. Ik ben in deren
vaak zeer bewaard en benauid.

Daarom moet ik spreken, ook al klinkt mijn
stem soms als een dissonant, en al deel ik zelf
daarmee in onze gemeene ellende, zwakheid en
besmetting.

Laat mij daarom mogen eindigen met dit woord

aan Prof. Dr. H. H. Kuiper: Denk niet aan
onbroederlijk bedoelen bij mijn optreden, of aan
lichtvaardig geschrijf, maar tracht mij toch ook
te verstaan, al druk ik mij dan soms moeiljik
verstaanbaar uit. En laat, ook bij eerlijk mannelijk
verschillen van gevoelens, niet slechts de broederlijke
liefde blijven, maar ook de erkenning van oprechte
wederzijdse trouw aan Gods Woord, en de
hoogachting en waardeering, waardoor hand en
voet, naar de bedoeling des Heeren en de behoefte
van Kerk en Volk, voor elkander een seggen moeten
en kunnen zijn.

Amsterdam, 8 Februari 1908.

Hiermede is dat persoonlijk incident naar we
vertrouwen geheel van de baan.

En indien er in de voorstelling van het ge-
voelen van Dr. Sikkal metterdaad een misver-
stand bestaan heeft, dan zal niets ons liever
zijn, dan wanneer we beter worden ingelicht.

J. C. SIKKAL.

Officieele Berichten.

Classis Alkmerk.

De vergadering der classis Alkmerk zal D.V.
gehouden worden, Donderdag 19 Maart, 's mor-
gens 9 uur te Nieuwadijk.

Stukken voor het agendum worden ingewacht
voor 1 Maart a.s.

De Kerkeraad der roepende kerk Audel:
Da. H. L. BOTJ, praeses.
J. VERSTEEG, scriba.

Audel, 19 Febr. 1908.

Korte notulen van de vergadering
der Classis Gorinchem, gehouden
te Gorinchem, den 6en Februari
1908.

1. Da. K. J. Kapteijn opent op de gebruikelijke wijze de vergadering.

2. De Kerken der Classis zijn wettig ver-
tegenwoordigd.

3. Moderatoren: Da. K. J. Kapteijn, praeses;
Da. G. Verrij, scriba; Da. J. E. Reijnga, assessor.

4. De notulen der vorige vergadering worden
gelesen en goedgekeurd.

5. De praeses spreekt een hartelijk welkom-
woord tot Da. C. Lindeboom, die als beroepen
predikant van Gorinchem de vergadering bij-
woont.

6. Voorlezing van het ingekomen schrijven
van de Hoogleraren in de Theologie aan de
Vrije Universiteit, wier advies was gevraagd inzake
den Zondagsarbeid op de zuivelboerderijen in
't algemeen, en dien op de zuivel fabriek te
Giesseu-Nieuwerk in 't bijzonder. De behan-
deling der desbetreffende sabbathkwestie wordt
uitgesteld tot de volgende classisvergadering, als
ook het advies van de Hoogleraren van Kam-
pen is ingekomen, wier oordeel in deze zaak
tegelijktijdig was gevraagd.

7. Onderzoek naar art. 41 K. O. Da. Verrij
deelt tot blijdschap der classis mede, dat de
kerkeraden van Giesseu Oudekerk en Giesseu
Nieuwerk, vergaderd met de mandatarissen van
beide Kerken, met verrassende eenstemmigheid
besloten hebben uitvoering te geven aan het
reeds in Maart 1906 gevallen besluit van ineen-
smelting, toen reeds door de classis geapro-
beerd, en dat de officiele stukken daarvoor
reeds zijn verzonden aan H. M. de Koningin
en de Burgemeesters van Giesseu en Giesseu-
Nieuwerk. De naam der ineengetuuten kerk is
nu: "De Gereformeerde Kerk van Giesseu-
Oudekerk-Giesseu-Nieuwerk", adres: Da. G.
Verrij, te Giesseu-Oudekerk.

Advies wordt gegeven in twee doopkwesties.

8. Rapport van deputaten tot approbatie van
beroepsbrieven.

9. Behandeling van de kwestie van de bijdragen
voor de kas van Halpbeek kerken.

Gorinchem onderhoudt eigen emeritus-Dienst,
draagt niet bij voor de Hulpbeek kerken, Giesseu
A heeft nooddig / 1100, Vianen / 550,
Hardinxveld / 100, Asperen / 100, tezamen
/ 1850. Giesseu A betaalt daarvan / 320,
Vianen / 100, tezamen / 420, blijft door de
classis op te brengen / 1400. Met algemeene
stemmen wordt aangenomen het voorstel, dat
de betrokken kerken, met steun der classis,
uit de Prov. kas zullen aanvragen de som van
/ 750.

10. De classis wijst de kerk van Gorinchem
aan tot het nemen van voorbereidende maat-
regelen voor de aanstaande Particuliere Synode,
welke te Gorinchem zal vergaderen.

11. Regeling der vacaturebeurten: Vianen:
Da. Bouwman en Da. Verrij; Lekmond: Da.
Kapteijn en Da. Hulstijn; Asperen: Da. Kapteijn
en Da. Reijnga; Noordeloos: Da. v. d. Vlies
en Da. van Dieën.

12. De kerken van Gorinchem en Leerdam
worden aangewezen tot approbatie van be-
roepingen.

13. In de commissie tot revisie van 't per-
centage voor de kas voor Halpbeek kerken
worden gekozen Da. Reijnga, Da. van Dieën
en Br. den Besten te Noordeloos.

14. De vergadering wordt met dankzegging
gestloten.

Namens de classis voornemend,
G. VERRIJ h. l. Scriba.

Kort verslag der Vergadering van
de Classis Klundert te Klundert
op 21 Febr. 1908.

Bij afwezigheid van den praeses naar leere-
beurten opent Da. Warner de vergadering op de
gebruikelijke wijze. Wijl ook de aangewezen
assessor afwezig is, wordt den opvolgenden Dia-
ces W. het praesidium opgedragen en het
Moderamen aldus samengesteld: Da. Zuiers,
praeses, Da. Warner, scriba, Da. Goris, assessor.

Wisseling der beurten kan met het oog op
de orde, bij classikale regeling gesteld, niet
plaats hebben.

Alle kerken zijn wettig vertegenwoordigd,
behalve ééne kerk, aan welker afgevaardigden
bij afwezigheid van den lastbrijer op hun woord
wettig zitting verleend.

Ook wordt aan een br. diaken uit een der
kerken, de reden gehoord (plotseling opgekomen
verandering der ouderlingen) zitting met kous-
tans verleend.

De notulen der vorige vergadering worden
gelesen en vastgesteld.

Van de rapporten wordt inzonderheid het
jaarrapport van den Quacstor met dank gehoord;
van een enkele kerk waren de collecten achter-
uitgegaan. Over 't geheel was meer geconco-
teerd. De rekening wordt nagezien door de BB.
Lanting en L. Knook.

Ook omtrent den Evangelisatiearbeid worden
enkele mededeelingen gedaan en een vraag
gesteld, die aan de vergadering van Deputaten
zal overgelicht worden.

Verzekeringen met den Quacstor hebben in-
middels plaats.
Een bezwaarschrift uit de kerk van K. wordt
behandeld. De Classis verwijst, met eenige op-
merkingen, naar een dergelijke zaak reeds
vroeger gegeven advies der Classis en deelt de

bezwaren niet. Adressant heeft reeds te kennen
gegeven, in dit geval zich op de meerdere ver-
gaderingen te willen brengen.

In zake een bezwaarschrift uit de kerk van
M. wordt een drielal deputaten benoemd om
plaatselijk deze zaak te onderzoeken en zoo
mogelijk te beëindigen.

Bij de regeling der vacaturebeurten wordt na
korte bespreking een voorstel tot vermindering
door de afgevaardigden tergenomen.

Bij de rondvraag naar art. 41 D. K. O. wordt
aan een kerk advies gegeven. Moerdijk verkrijgt
weder den driemaandelijkschen steun.

Voor de e.k. vergadering in Willemstad roe-
pende kerk. Die vergadering zal gehouden
worden D. V. op 12 Mei te 9 1/2 uur te Breda.

Na den assessor te hebben verzocht in dank
gebed voor te gaan, sluit de Praeses deze ver-
gadering.

Namens en op last der Classis,
L. G. GOELS, h. l. Assessor.

Zevenbergen, 12 Febr. 1908

Buitenland

De jongste pauselijke encyclicke.

Men kan schier geen enkel kerkelijk blad in
handen, nemen of er wordt in gesproken van de
laatste encyclicke van paus Pius X tegen het
modernisme gericht. Meest geschiedt dit in af-
keurenden zin, en daarom wordt er met zeker
leedvermaak op gewezen, dat in de Roomsche
kerk vele geestelijken en leeken zich tegen den
inhoud van dit stuk verzetten. Wij kunnen
daarin niet medegaan, omdat wij er van overtuigd
zijn dat de paus een woord heeft gespro-
ken dat geruigt dat de nood van den tegen-
woordigen tijd hem op het hart ligt.

De paus spreekt daarin uit dat hij niet langer
zwijgen kon, wijl de voorstanders van de dwal-
len niet meer uitsluitend onder de openbare
vijanden te vinden zijn; ja tot zijn groote smart
en tot zijn schaamte moet hij zeggen; dat zij
aan den boezem en in den schoot der kerk loe-
ren en des te gevaarlijker zijn, naarmate men
hem minder kent.

Velen uit de leeken en ook uit de geeste-
lijkheid werpen zich als reformators der kerk
op en blijken aangestoken te zijn met het gil
van de leer, gelijk de vijanden der kerk die
voordragen; stoutmoedig sluiten zij hunne
gelederen, tasten het heiligste van het werk van
Christus aan en ontzien daarbij zelfs den God-
delijken persoon van onzen Verlosser niet, dien
zij in godslasterlijke onbeschaamtheid tot een
bloot mensch maken. Kunnen deze lieden zich
verouderen, wanneer wij hen tot de vijanden
der kerk rekenen, al oordeelt God alleen over
het innerlijke van hun hart? Ja het is maar al
te waar, dat zij erger zijn dan alle andere vijan-
den der kerk. Want niet buiten, maar binnen
de kerk smeden zij hunne plannen tot verderf
der kerk. Daarbij komt, dat zij hunne hand
niet leggen aan den stem of aan de takken, maar
aan den wortel, aan het geloof en aan de diepte
verelen van het geloof.

Eén ding vinden wij in het overigen voor-
treffelijke stuk van den paus te bevreunen. Het
is de omstandigheid, dat Pius X in de voor-
standers der moderne leer in de Roomsche
kerk alleen boos opt veronderstelt. Dat dit
van sommigen waar is, kan niet ontkend; maar
zou hij allen een boos voornemen zijn? De paus
houdt geen rekening met den stroom van den
tijd. Sommigen worden wel met den stroom
medegesleept en het is niet altijd boos opzet
als men daartoe kwam. Beter wate het geweest
indien de paus verondersteld had, dat de
modernisten in trouwe meenden den weg, dien
zij insloegen, te moeten bewandelen en hun dan
had aangehouden hoe verderfelijkt hunne dwal-
lingen voor de kerk des Heeren zijn.

Er zijn er die vreeszen, dat de encyclicke enkel
al uitwerken, dat zij, die tot hinstoe vrijmoedig
voor hun modernisme uitkwamen, het voortaan
meer bedekt zullen doen. Doch wij deelen die
vrees niet. De kerkelijke tucht moge aanvangen
met vernemen, het einde moet zijn, dat zij, die
een verderfelijke leer verkondigen, van de ge-
meenschap der Kerk worden afgesneden. Wat
vergif is voor het lichaam, dat is valsche leer
voor de zielen. En wanneer er valsche leer ge-
constateerd is en men wil deze na veel liefdelijk
vermaan niet laten varen, dan moet het boote
lid, dat het gehele lichaam dreigt te verderven,
worden afgesneden.

De oppositie tegen het pauselijk schrijven
mogt vooral in Duitschland sterk zijn, ten slotte
al men die weten te overwinnen. Wat wij in
deze reeds vernamen, getuigt van het voornemen
om het niet bij woorden te laten, en steekt door
b